

• JOH. HEPP

als de wilde jager rondwaart....

De „donkere dagen voor Kerstmis” zijn voor onze voorouders uit een ver en een nabij verleden steeds vol betekenis geweest.

De weken vóór midwinter-zonnewende kenmerken zich door toenemende duisternis en stormachtige beweging. Het is, of er een worsteling plaats heeft in het natuurleven, een strijd tussen leven en dood, tussen licht en duisternis. En in de roerende ogenblikken van diepe, verwachtende stilte, waaraan deze overigens zo bewogen tijd toch ook rijk is, is het, of we de voorbereiding bespeuren van nieuw leven.

Onze voorouders hebben met deze tijd immer intens meegeleefd. En de gevoelens, die deze bij hen wakker riep, hebben zij te allen tijde vastgelegd in mythische gestalten.

De sagen en verhalen, die met de tijd voor Kerstmis en winterzonnewende in verband staan, zijn in de germaanse landen dan ook altijd talrijk geweest,

al zijn er vele in de loop der eeuwen verbasterd. De Sinterklaas, wiens feest wij zo juist gevierd hebben, is één van deze mythische gestalten, wier uiterlijk zich aan de veranderde voorstellingen heeft aangepast.

Náást deze gekerstende gedaante leefde en leeft echter de oorspronkelijke figuur in allerlei vormen, soms bijna tot onherkenbaarheid verbasterd: de verschijning nml. van den Wilden Jager, die in alle germaanse landen onder velerlei namen bekend is. Meer nog dan de Sinterklaas-figuur draagt de Wilde Jager de kenmerken van den ouden god Wodan, dien de Germaan vooral beleefde in de bruisende wind en die met zijn donkervlagende, meedogenloze najaarsstormen vóór de winterzonnewende de vruchtbaarheid bracht over de velden en het geboomte. Alle drie deze figuren worden beschreven als een eerwaardige grijsaard met lange baard, op een schimmel door de lucht rij-

dende en mildelijk gevende. Daarom heet hij ook vaak de „Schimmelrijder“. In sommige streken draagt de Wilde Jager zelfs nu nog de naam Wode, terwijl een andere veel gebruikelijke betiteling luidt: „Hackelberend“, wat Manteldrager betekent en oudtijds één van Wodans bijnamen was. Aan weerszijden van onze Oos'grens is hij bekend als „Derk met de beer“ en als „Berneken van Geulen“, terwijl de aanvoerder der Wilde Jacht (veelal ook Woedend of Woedig Heir genoemd, waarin nog Wodans naam doorklinkt) in de omliggende landen in de loop der tijden dikwijls ook de naam kreeg van historische personen: Karel de Groote, Frederik Barbarossa, Koning Arthur, Prins Abel enz. In de duistere nachten vóór Kerstmis, wanneer de stormwind door de luchten brult en huult en de takken van de bomen tegen elkaar slaat, is het vaak, of men hoog boven zich in de lucht hondengeblaf en het gehinnik van paarden hoort. Dan kan men ervan verzekerd zijn, zo wordt verhaalt, dat Wode met zijn Wilde Jacht voorbijtrekt. En wee den wandelaar, die den Wilden Jager op zijn weg ontmoet, want deze ontziet niemand. Alleen wie midden op de weg blijft lopen, doet hij geen kwaad.

Eens kwam een boer 's nachts uit de stad terug. Zijn weg voerde hem door een bos. Daar hoorde hij de Wilde Jacht en het briesen en blaffen van de honden en de roep van den Jager hoog in de lucht: „Midden op de weg! Midden op de weg!“ Maar de boer sloeg daar geen acht op. Plotseling stortte uit de wolken een lange man op een schimmel vlak vóór hem neer. „Ben je sterk?“ riep deze hem toe. „Wij willen ons eens meten. Hier, de ketting! Pak haar vast! Wie kan het hardste trekken?“ De boer vatte dapper de zware ketting beet en de Wilde Jager wierp zich met zijn ros hoog in de lucht. Ondertussen had de boer het uiteinde van de ketting snel om de stam van een dichtbij staande eik heengeslingerd en de Jager rukte en trok tevergeefs.

„Je hebt zeker het einde om de eik geslagen?“ vroeg Wode, neerdalend. „Nee, zeker niet,“ antwoordde de boer, die de ketting zo snel mogelijk weer losgewikkeld had, „kijk maar, ik houd het in mijn beide handen.“ — „Welnu, dan ben je mijn in de wolken,“ riep de Jager en zwaaide zich op zijn paard met kracht de lucht in. De boer maakte de ketting snel weer om de stam van de eik vast en het lukte Wode niet. „Je hebt de ketting zeker tóch om de eik heengeslagen,“ sprak Wode, omlaagkomend. „Nee, beslist niet,“ antwoordde de boer,

De laars was vol met goud..

„kijk, ik heb haar met allebei mijn handen vast.“ — „En al was ze zwaarder dan lood,“ riep de Jager woest uit, „je zál bij me in de wolken komen!“ Bliksemsnel reed hij omhoog, maar de boer redde zich op dezelfde wijze als de beide vorige keren. De honden blaften, de paarden briesten daarboven in de lucht, de eik kraakte in zijn wortels en scheen te gaan draaien. De angst sloeg den boer om het hart, maar de eik hield stand.

„Je hebt wakker getrokken,“ sprak de Jager, „zovele mannen werden reeds de mijne, maar jij bent de eerste, die mij hebt weerstaan. Ik zal je belonen.“ Luidruchtig ging de jacht verder. „Hallo, Holla!“

Dodelijk verschrikt door dit avontuur strompelde de boer verder op huis aan. Maar... daar komt hijgend een hert uit de eik omlaaggesprongen, vlak voor zijn voeten, en ook Wode is daar, springt van zijn witte paard en legt het wild neer. „Bloed zul je hebben,“ spreekt hij tot den boer, „en bovendien nog een achterstuk.“ „Heer,“ antwoordt de boer, „zie, uw knecht heeft emmer noch pot.“ „Trek dan 90

je laars uit!" roept Wode. De boer doet het. „En ga nu met bloed en vlees naar vrouw en kind!"

Aanvankelijk maakte de angst de last licht, maar langzamerhand werd hij zwaarder en zwaarder; hij kon hem ternauwernood meer dragen. Met gekromde rug, druipend van het zweet, bereikte hij eindelijk zijn hut, en wat ziet hij bij het schamel schijnsel van de lamp? De laars was vol met goud en het achterstuk een leren zak vol zilvergeld.... Om de opmerkelijk-toepasselijke Sinterklaas-terminologie te gebruiken: De Wilde Jager had hem dus een kostbare surprise in zijn schoen gereden! Nog een ander verhaal van de Wilde Jacht. Ook hier spreekt duidelijk de oeroude opvatting, dat verschrikking en zegen samengaan, gelijk in de laatste maanden vóór winterzonnwende het woeden der elementen de voorbereiding der vruchtbaarheid vergezelt en bevordert.

De veerman van Winterhausen lag eens rustig in zijn bed te slapen, toen hij eensklaps door een verschrikkelijk rumoer werd gewekt, dat van de andere oever kwam. Honderden stemmen schreeuwden: „Halloooooo! Halloooooo!"

Haastig stond hij op, maakte zijn grootste boot van de oever los en voer af, om de roependen te gaan halen. Terwijl hij naar de overzijde roeide, hoorde hij een woest doorelkaarschreeuwen van talloze stemmen en het hinniken van paarden; nu en dan werd er ook op horens geblazen, en honden blafden. Toen hij met zijn schuit de andere oever bereikte, zag hij echter niemand. Alleen aan het geschuifel en geklos van honderden voeten en poten bemerkte hij, dat er een massa mensen en paarden zijn veerboot instroomde. Deze zonk steeds dieper tot de rand eindelijk gelijk stond met de oppervlakte van het water. Toen beval hij zijn leven in Gods hand, want de kleinste schommeling zou het schip ten ondergang kunnen brengen. Toch slaagde hij erin, veilig en wel weer de andere oever te bereiken.

Het onzichtbare gezelschap in de boot had, naar het scheen, van het grote gevaar niets bemerkt. Er werd druk gesproken en veel lawaai gemaakt, maar de veerman verstond geen woord van dat alles. Eerst toen hij de boot tegen de oever bracht, vroeg uit de troep een rauwe stem heel duidelijk: „Veerman, wat zijn wij je schuldig?" „Niets," was het antwoord.

„Je hebt verstandig gesproken, veerman! Je loon zal je evenwel toch krijgen! Maar als je iets hadt durven eisen, zou het slecht met je afgelopen zijn!" Na deze woorden begon het geraas weer: zweepgeknal, jachtroepen, hondengeblaf en het gehinnik van paarden klonk wild door elkaar, maar was in een oogwenk verdwenen en weggestorven.

De volgende morgen, toen de veerman weer opstond, hing er een paardenham boven zijn bed. Dat was het veergeld, dat de Wilde Jager hem had betaald.

Volgens een nedersaksische sage is de Wilde Jager niemand anders dan Hans van Hakkelberg, opper-

jachtmeester van den hertog van Brunswijk, een geweldige jager, die in 1521 gestorven moet zijn. Op zekere nacht had hij een akelige zware droom. Hij droomde namelijk, dat hij met een everzwijn vocht en dat hij tenslotte het onderspit moest delven. En werkelijk, enkele dagen daarna kwam hij op de jacht hetzelfde dier tegen, maar tot zijn grote verlichting wist hij het van woede briesende dier na een harde strijd neer te leggen. In zijn vreugde over de overwinning schopte hij met zijn ene voet naar de ever en riep: „Stoot nou maar, als je kan!" Maar hij had zó hard geschopt, dat de slagtaand van de ever door zijn laars heendrong en zijn voet verwondde. Aanvankelijk sloeg hij weinig acht op de wonde, maar de voet begon op te zetten, zodat de laars van het been moest worden losgesneden, en weldra trad de dood in.

Het eigenaardige is — en hier komen we bij de oergestalte van deze veelvormige Wilde-Jagerfiguur — dat precies hetzelfde verhaal ook van Wodan bekend is en dit dus, als verhaal, ver in het grijs verleden teruggaat. Van Wodan of Odin verhaalt de mythe, dat hij op jacht een everzwijn neerlegde, maar de ever was niet dood en verwondde op zijn beurt Odin in het been, toen de god zich te dicht bij hem waagde. Odin legde zich ter ruste en viel in slaap. En terwijl hij sliep, naderde hem de ever en begon hem door de wond het bloed uit te zuigen. Hierbij vielen er druppels van het goddelijke bloed op de aarde en daaruit ontsproten in het volgend voorjaar de allerschoonste bloemen. Vooral de laatste mededeling in deze mythe wijst duidelijk aan, dat we in dit verhaal met de weergave van een kosmisch gebeuren te doen hebben. Het is één van de talloos vele uitbeeldingen van de eeuwige strijd tussen licht en duisternis, tussen zon en winter, waarmee de Germaan aan zijn beleven van het natuurgebeuren uitdrukking gaf.

Zo zien wij in het laatste verhaal de strijd tussen Wodan in zijn aanzicht van wintergod, god van de dood, en de ever, den goudborstelingen vertegenwoordiger van den lichtgod Fro, welke ever in dit verband de zon voorstelt en welks aandenken wij tot op de huidige dag in ere houden door onze marsepeinen en suikeren varkentjes, door ons spaarvarken en door het traditionele geluksvarken, vrl. op feestelijke prentbriefkaarten. Deze strijd tussen beiden valt in de tijd vóór de winterzonnwende. In de nacht van zonnwende verwondt de ever Odin, deze valt in slaap gedurende de heilige Twaalf Nachten (tot het huidig Driekoningen). Dan zuigt de zonne-ever zijn levensbloed, en met de dag vermeerderd zijn kracht.

Als de Wilde Jager rondwaart... dan leven hier en daar de eeuwenoude verhalen weer op, ook in vele streken van ons land. Maar voor de meesten onzer is hij een onbekende of een figuur uit boeken. In de donkere dagen voor Kerstmis zijn er thans andere gedachten, die ons hart vervullen, die óók betrekking hebben op een strijd tussen Duisternis en Licht.

